

N:o 26.

Ank. till Riksd. kansli den 28 april 1905, kl. 11 f. m.

*Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5,
i anledning af väckt motion angående upprättande af en
för armén och flottan gemensam militärteknisk institution.*

Till utskottet har öfverlämnats herr *H. F. A. E. Pantzarhielms* motion n:o 64, af följande lydelse:

»Under dåvarande generalfälttygmästaren och chefen för artilleriet friherre Leijonhufvuds ordförandeskap tillsattes år 1876 en kommitté, sammansatt af representanter för såväl artilleriet som sjövapnet, med uppdrag att afgifva utlåtande och förslag angående upprättande af en för armén och flottan gemensam artilleribyrå. Denna kommitté framställde beträffande utförandet af de arbeten, hvilka stodo i förbindelse med anskaffning af skjutvapen och ammunition m. m., tvenne alternativa förslag, nämligen:

det ena, att generalfälttygmästaren skulle låta utföra desamma utslutande genom artilleriets personal, och

det andra, att officerare ur artilleriet och flottan, bildande tillsammans en teknisk byrå, ställdes till generalfälttygmästarens förfogande i och för nämnda arbetens utförande.

Det senare alternativet omfattades af kommitténs flertal, under det att det förra förordades af en reservant.

Till 1878 års Riksdag aflät Kungl. Maj:ts proposition om inrättande af en för armén och flottan gemensam artilleribrå med stat å ordinarie anslag af kronor 29,700; i samband härmed föreslogs minskning å anslaget till artilleristaben med 8,700 kronor.

Riksdagen afslog Kungl. Maj:ts proposition.

I min vid 1901 års riksdag framförda motion i försvarsfrågan beröres denna fråga i samband med förslag om en för landt- och sjöförsvaret gemensam försvarsminister. Fordran på en enhetlig — och då möjligen äfven planmässig — ledning af försvaret synes för hvarje dag blifva allt fastare rotad i den allmänna meningen, och den dag kan ej vara synnerligen långt aflägsen, då denna fråga trots häfdvunna fördomar och mäktiga särintressen arbetat sig fram till en för vårt försvar lycklig lösning.

Likväl torde lösningen af en så vidtomfattande fråga som den om landt- och sjöförvarsdepartementens sammanslagning i alla händelser taga sin rundliga tid. Det synes mig under sådana förhållanden, som skulle det vara förtänksamt och klokt, om vi genom partiella reformer underlättade sammanslagningen och då började på ett område, där sedan så långt tillbaka som år 1878 ett önskemål blifvit uppställt, hvilket under nuvarande förhållanden torde — om än i annan form — vara ännu mera af behovet påkalladt. Synnerligast som därmed äfven under en tudelad ledning af försvaret besparing, enhetlighet och stadga i administrationen kunde åtminstone i någon mån åvägbringas. Att, som nu sker både vid armén och flottan, använda i tjänst varande officerare till bestridande af befattningar af ren teknisk art på det militärtekniska området torde vara en dålig hushållning. I såväl den militära som den tekniska tjänsten kräfver numera hvarje sak odeladt sin man. Såväl den ena som den andra tjänsten fordrar individens särskilda skolning och utbildning.

Det militära arbetet utom facket är en ekonomisk villfarelse.

Hvad jag här afser är upprättandet af en för försvaret i dess helhet — för både armén och flottan — organiserad militärteknisk institution; vi kunna kalla den en militärteknisk kår.

Enligt min mening skulle denna kår, under en generalingenjör som chef, med hänsyn till personalens utbildning och verksamhet arbeta på två afdelningar: arméafdelningen och marinafdelningen, hvar med sina underafdelningar.

Åt kåren skulle bland annat uppdragas att: uppgöra förslag till samt ombesörja anskaffning och underhåll af all för armén och flottan erforderlig materiel, kanoner, handvapen, minor, torpeder, krut och projektiler af alla slag samt öfrig ammunition; uppgöra ritningar till samt verkställa byggandet af fästningar och kaserner samt andra för försvaret erforderliga

byggnader och anläggningar; utföra erforderliga besiktningar, försöks- och profskjutningar; hvarjämte af denna kårs personal skulle tagas: chefer och föredragande för arméförvaltningens militärbyråer samt marinförvaltningens artilleri-, torped- och minafdelningar; marin- och andra för arméns och flottans behof behöfliga ingenjörer; tygmästare vid artilleriförråd; styresmän och arbetsbefäl vid arméns gevärs-, ammunitions- och krutfabriker samt flottans varf och verkstäder. Med ett ord allt, som kan hänföras till försvarets tekniska behof, skulle genom denna kårs försorg tillgodoses och kårens chef därför vara direkt ansvarig.

En afsevärd svårighet möter utan tvifvel vid detta förslags utförande däruti, att kåren till en början måste placeras under det ena af de båda försvarsdepartementena, men i sin verksamhet kommer att lika mycket beröra dem båda, hvart för sig. Då emellertid förändringen af nuvarande förhållanden kommer att vid landförsvaret blifva vida mera omfattande än vid sjöförsvaret, torde vara skäl att ad interim förlägga den föreslagna institutionen under landförsvarsdepartementet och att låta densamma rörande ärenden handläggas på sätt i departementalstadgan närmare föreskrifves.

Upprättandet af en sådan teknisk kår borde icke behöfva medföra ökade kostnader för statsverket.

Till kårens stat kan öfverföras nu utgående anslagen till artilleristaben, mariningenjörkåren, mariningenjörkadetter och mariningenjörstipendiater, jämte en del nu utgående arfvoden, som icke vidare behöfdes, hvarjämte för bestridande af den öfriga kostnaden erforderligt antal officersbeställningar vid artilleriet, fortifikationen och flottan utan olägenhet kunna indragas.

Härom torde emellertid först en eventuell utredning kunna lämna bestämdt svar. Erinras må endast i förbigående om Kungl. Maj:ts proposition till föregående års Riksdag, angående bildandet af en artilleriteknisk kår, däri Kungl. Maj:t föreslår indragning af 6 kaptensbeställningar af 1 kl. vid fältartilleriregementena för bestridandet af de härmed förbundna kostnaderna samt, hvad artilleristaben angår, därom, att med genomförandet af 1892 års härordning har artillerigeneralen upphört att vara chef för artilleriet. Han är numera endast inspektör för detsamma och har således i denna egenskap blott behof af en stab, liknande den, som är anställd vid kavalleriinspektionen; dess sammansättning och storlek torde i hufvudsak ej böra vara annorlunda än den senares. Som generalfälttygmästare återigen har han behof af tekniskt biträde och sådant skulle, som redan nämnts, lämnas honom från den ifrågavarande tekniska kåren.

På grund af hvad jag haft äran anföra, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t behagade efter verkställd utredning för Riksdagen framlägga förslag om upprättande af en för armén och flottan gemensam militärteknisk institution af den omfattning, som i motionen närmare angifves.»

Det mål, hvartill motionären syftar, eller skiljandet från det rent militära af de tekniska krafterna och dessas användande i rent teknisk tjänst, är utan tvifvel i alla afseenden eftersträfvansvärdt, och utskottet kan fullkomligt instämma i motionärens påstående, att »det militära arbetet utom facket är en ekonomisk villfarelse». Äfvenså torde det kunna anses ostridigt, att det nuvarande systemet, att ur såväl arméns som flottans kadrer uttaga lämpliga officerare och gifva dessa en fullständig teknisk utbildning, mången gång visat sig ur statsekonomisk synpunkt förkastligt, i synnerhet då man besinnar, att ett icke ringa antal af dessa officerare, efter att i statens tjänst och på dennas bekostnad hafva förvärfvat sin erfarenhet, sedermera öfvergifvit statstjänsten för att egna sina krafter åt privatindustrien just vid den tidpunkt, då deras arbete för staten kunde blifva mest fruktbringande. Icke heller kan utskottet underlåta att i detta sammanhang till alla delar instämma i herr statsrådet och chefens för landtförsvarsdepartementet yttrande i förra årets statsverksproposition, då han säger, »att en fortsatt tillämpning af nu rådande system i afseende å uppehållande af de tekniska chefsbefattningarna måste vara menlig både för den tekniska och den rent militära tjänsten». Det lär nämligen ej kunna bortresoneras, hvilken skadlig inverkan det skall åstadkomma hos officerskårerna, då dugliga och förtjänta truppofficerare förbigås af yngre kamrater på grund af dessas tekniska kunskaper, förvärfvade vid den mången gång angenämare och högre aflönade tjänstgöringen inom artilleristaben eller annorstädes. Icke heller lär truppens utbildning kunna annat än lida af att handhafvas af personer, som ägnat sina bästa krafter åt en helt annan verksamhet.

Det var längesedan spörsmålet om en teknisk byrå vid svenska artilleriet blef framställt.

Redan år 1876 tillsatte Kungl. Maj:t i berörda afseende en kommitté.

Kommittén hade i uppdrag att afgifva utlåtande och förslag om,

»dels huruvida konstruktion, anskaffning samt försöksskjutning och inskjutning af artilleri- och andra skjutvapen såväl för arméns som flottans räkning lämpligen kunde genom en och samma myndighet åstadkommas;

dels, och i så fall, hvilka åtgärder borde vidtagas för att för framtiden ordna kanontillverkningen på ett sätt, som, mer än det för närvarande anlidade anskaffningssättet, lämnade utsikt att utan uppskof erhålla den kanonmateriel, hvaraf svenska staten kunde vara i behof».

Kommittén framställde beträffande de arbetens utförande, hvilka skulle stå i förbindelse med anskaffningen af skjutvapen och ammunition, tvenne alternativ, nämligen:

dels att generalfälttygmästaren skulle låta utföra desamma uteslutande genom artilleriets personal;

dels att officerare ur artilleriet och flottan, bildande tillsammans »en teknisk byrå», ställdes till hans förfogande i och för nämnda arbetens utförande.

Kommitténs flertal antog det senare alternativet och afgaf i enlighet därmed sitt underdåniga förslag. Till 1878 års Riksdag aflät Kungl. Maj:t sedermera proposition om inrättande af en för armén och flottan gemensam artilleribyrå med stat å ordinarie anslag af kronor 29,700; i samband därmed föreslogs en minskning å anslaget till artilleristaben å kronor 8,700. Riksdagen afslog emellertid denna proposition.

Till 1904 års Riksdag föreslog Kungl. Maj:t bildande af en artillerteknisk byrå i samband med indragning af sex kaptensbeställningar vid fältartilleriregementena, men äfven denna framställning blef af Riksdagen på statsutskottets enhälliga yrkande afslagen.

För att förskaffa sig upplysning, huruvida i något annat land en för landt- och sjöförsvaret gemensam kår finnes organiserad, har utskottet genom vederbörande statsråd begärt redogörelse härför och får i sådant hänseende hänvisa till den detta betänkande vidfogade bilagan. Däraf framgår med all tydlighet, att i intet af de länder, där försvarets ledning är tudelad, någon verkligt gemensam institution i det afseende, motionen åsyftar, förefinnes.

Utskottet kan icke heller finna, att i vårt land, så länge en tudelning af försvarsväsendet ännu existerar, det skall vara möjligt att till enhetlig verksamhet sammanföra de under de båda skilda försvarsdepartementen sorterande och för dessas olika ändamål arbetande institutioner, enkannerligen de inom armé- och marinförvaltningarna förefintliga tekniska elementen. Denna enhetliga verksamhet, hvars önskvärdhet alltmera framträder för hvarje utveckling, som kommer försvaret till del, torde icke enligt utskottets mening stå att vinna genom partiella reformer *nedifrån*, utan det som här kräfvades lär nog vara en fullständig omgestaltning *uppiifrån* eller den sedan gammalt som önskvärd framhållna och särskildt vid innevarande riksdag från flera håll föreslagna sammanslagningen af

landt- och sjöförsvarsdepartementen; när ett sådant samlande af trådarna från försvarets alla grenar till en gemensam *högsta* ledning blir genomförd, då, men först då torde af sig själfvt kunna komma till stånd ett realiserande af motionens önskemål. I detta afseende kan utskottet således icke dela motionärens åsikt, då han säger, att det skulle vara klokt, »om vi genom partiella reformer underlättade sammanslagningen och då började på ett område, där sedan så långt tillbaka som år 1878 ett önskemål blifvit uppställt». Tvärtom håller utskottet före, att ett sammanförande af samtliga tekniska element i en gemensam kår och sedermera dennas insortering »ad interim» under det ena försvarsdepartementet icke skall kunna verka till fördel för försvaret i dess helhet, då helt visst därigenom det andra departementets intressen kunde komma att blifva lidande.

Ehuru således den tanke, som ligger till grund för motionärens framställning, eller uppnående af en bättre samverkan mellan och ett fullständigare utnyttjande af de i försvarets tjänst arbetande tekniska krafterna, lär vara förtjänt af allt erkännande, synes dess realiserande under nuvarande tudelning af försvarets ledning stöta på oöfverstigliga svårigheter, hvarför utskottet får hemställa,

att herr Pantzarhielms ifrågavarande motion, n:o 64, icke måtte till någon Andra Kammarens åtgärd för-
anleda.

Stockholm den 28 april 1905.

Å utskottets vägnar:

HENRIK HEDLUND.

Reservation

af herr *Hedlund*: »Ehuru jag icke kunnat förorda motionärens förslag såsom alltför omfattande, i synnerhet så länge skilda departement finnas för landt- och sjöförsvaret, måste jag emellertid med motionären och utskottet finna »det militära arbetet utom facket» vara »en ekonomisk villfarelse» och anser det ögonskenligt, att det i ekonomiskt afseende skulle

tillföra staten stora fördelar, om de tekniska angelägenheterna i försvarsdepartementen ombesörjdes af enkom härför anställda, fackmässigt skolade tjänstemän, äfvensom att samverka på detta område så mycket som möjligt upprättades mellan landt- och sjöförsvaret. Jag delar likaledes utskottets uppfattning om önskvärdheten af landt- och sjöförvarsdepartementens sammanslagning äfven ur denna synpunkt. Men att den viktiga reformen skulle behöfva hänga härpå, finner jag icke vara en afgjord sak. Att en eventuell institution med nämnda uppgift måste sortera under ettdera departementet, förefaller vara en mindre väsentlig olägenhet med hänsyn till den säregna arten af dess verksamhet, som skulle vara strängt fackmässig och som därför läte den, oberörd af annan hänsyn än den att på ändamålsenligaste och mest ekonomiska sätt lösa de densamma förelagda tekniska uppgifter, opartiskt stå båda försvarsgrenarna till tjänst.

Därför har jag ansett, att utskottet bort tillstyrka,

att Andra Kammaren för sin del ville besluta, det Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t behagade låta utreda, i hvad mån tekniska angelägenheter inom landt- och sjöförsvaret må kunna ombesörjas af särskildt härför anställda tjänstemän med fackmässig utbildning och gemensamt för de båda vapnen, samt för Riksdagen framlägga de förslag, som af en sådan utredning kunna föranledas.»

Bilaga.

För här och flotta gemensamma militärtekniska institutioner i europeiska länder.

Uti ingen af Europas stater finnes någon institution, som handlägger samtliga eller ens de flesta militärtekniska angelägenheter gemensamt för här och flotta.

Dock handhafvas i några länder vissa militärtekniska frågor af *ständiga* kommittéer eller kommissioner, sammansatta af representanter från både här och flotta.

I *Danmark* finnes en *försökskommission*, hvilken (jämte tyghusafdelningen, laboratorieafdelningen och krutverket på Fredriksværk) lyder under

direktören för artilleriets tekniska tjänst, hvilken i sin ordning subordinerar under generalinspektören för artilleriet (artillerigeneralen) och genom honom under krigsministern.

Kommissionens uppgift är att utföra alla försök i artilleritekniskt afseende, såsom försök med eller kontroll af kanoner, lavettage, ammunition och dylikt, samt afgifva betänkanden angående spörsmål, som ligga inom dess verksamhetsområde. Kontrollen af materielen samt de mera regelbundet återkommande pröfningarna och försöken utföras på föranstaltande af direktören för artilleriets tekniska tjänst, under det att tillfälliga, större och mera omfattande dylika verkställas endast efter artillerigeneralens bestämmelser.

Kostnaden för utförda försök och pröfningar bestrides antingen från härens eller flottans anslag, beroende på till hvilken gren af försvarsväsendet försöken hänföra sig.

Kommissionen, som bildades år 1868, men sedan dess undergått åtskilliga förändringar, består enligt år 1898 fastställd organisation af:

en öfverste eller öfverstelöjtnant af artilleriet,

sjötygmästaren eller en af undertygmästarna af flottans officerskår, två kaptener af artilleriet, samt

en kapten eller löjtnant af flottan, hvarjämte vid behof en eller flere officerare ur armén eller flottan tillkallas.

I *England* föreligger ett kommittéförslag rörande omorganisation af krigsministeriet (War office) i syfte att bringa dess organisation i öfverensstämmelse med amiralitetsrådets, att skapa ett organ för bättre samarbete mellan armé och flotta i afseende på landets försvar m. m.

Detta förslag har i vissa delar redan trädt i kraft. Sålunda har i stället för War office bildats ett »*army council*», stående under krigsministern och indeladt i 6 departement under 4 militära och 2 civila chefer.

Ett af dessa departement handhafver alla frågor rörande *beväpning* och *fästningar* och utgör i det stora hela en sammanslagning af de två afdelningar, som i War office stodo under »Director of artillery» och »Inspector-General of Fortifications».

Men hvarken kommittéförslaget eller andra tillgängliga källor gifva vid handen, om den gemensamhet i militärtekniskt hänseende, som rådt mellan dessa senare afdelningar och flottan i fråga om sjöförsvaret, upphäfts eller ändrats.

Här kan därför endast lämnas en redogörelse för, huru denna gemensamhet varit ordnad i War office, men sannolikt är, att ingen förändring ännu inträdt i detta afseende.

För arméns och flottans förseende med materiel finnas 6 statens fa-

briker för tillverkning af kanoner, gevär, lavettage, krigsfordon, ammunition, krut m. m., som hvardera stått och fortfarande står under en *superintendent*, som kan vara landt- eller sjöofficer, med nödiga tekniskt bildade biträden. Som öfverstyrelse för dessa fabriker fungerar en *Chief Superintendent*, en civilingenjör, som enligt 1905 års »Whitakers almanack» tillika är chef för fabrikerna i Woolwich och som till sitt biträde har en stab, bestående af en artilleriofficer, en marinofficer, en civilingenjör samt några civila assistenter.

Från dessa fabriker erhålla armén och till större delen äfven flottan sin materiel, men för flottan göras beställningar äfven vid privata verkstäder, särskildt Armstrongs. Dessa statens fabriker stå under det nya »army council's» finansdepartement.

I War office's artilleriafdelning, hvilken hade till uppgift att förse armén med vapen och därtill hörande utrustningspersedlar, ammunition m. m. och var indeladt i 6 underafdelningar, fanns äfven en *artillerikommitté*, bestående af en artillerigeneral (ordförande), en marinofficer (vice ordförande), 2 marinofficerare, 2 artilleriofficerare, 1 ingenjörofficer, 1 officer som representant för indiska armén och 2 civilingenjörer, hvilken kommitté hade till *uppgift* att utreda och pröfva frågor rörande beväpningen, nya uppfinningar samt verkställa besiktning af levererad materiel.

Denna af landt- och sjöofficerare samt icke-militärer sammansatta kommitté handlade äfven tekniska frågor, som rörde *flottans kanoner och ammunition* såväl som deras besiktning och godkännande.

Å andra sidan finnes i amiralitetsrådet (i hvars organisation ingen ändring ifrågasatts) en *vapenafdelning*, hvars chef (Director of naval ordnance and torpedoes) är ansvarig inför vederbörande sjölord, att flottan är försedd med behöfliga kanoner, ammunition, minor, torpeder och dylikt. *Denne director skulle stå i närmaste förbindelse med artilleridirectorn i War office i hvad som rörde leverering af kanoner och ammunition m. m. från kronans fabriker.*

Ett visst samarbete mellan här och flotta äger äfven rum rörande *kustförsvaret*.

War office afdelning för fästningarna hade bland annat till uppgift att sörja äfven för den tekniska utrustningen vid ingenjör-, sjömine- och torpedtruppafdelningarna. I afdelningen voro bland andra anställda en inspektör och en underinspektör för *sjöminor*, hvarjämte därinom fanns en *ingenjörkommitté*, sammansatt af 18 ingenjörofficerare, bland hvilka en var ledare af försöken med *sjöminor*.

Å andra sidan har directorn för amiralitetsrådets vapenafdelning att *öfvervaka* anläggningar af minspärningar vid fästningarna samt skjut-

öfningarna och viss del af artilleritjänsten i kustbatterierna. Men någon teknisk institution gemensam för här och flotta rörande fästningarna finnes ej, såframt ej förut nämnda ingenjörkommitté får anses som sådan, ehuru däri ej ingår någon sjöofficer.

I *Frankrike* finnes ingen militärteknisk gemensamhet mellan här och flotta, men väl mellan armén och kustförsvarets trupper.

Det finnes nämligen en *artillerikommitté*, lydande under krigsministern och bestående af 6 artilleriofficerare, 1 *general af marinartilleriet* samt 2 officerare från andra vapenslag, hvilken kommitté förbereder och handlägger, förutom frågor rörande artilleriets organisation, dess reglementen m. m., äfven vapnets tekniska frågor, inberäknadt *marinartilleriets*. Till sitt biträde har kommittén en *teknisk sektion*, hvars chef är kommitténs sekreterare, och som består af ett obestämdt antal officerare och civilmilitärer.

Vidare finnes i *Frankrike* den *blandade kommissionen för offentliga arbeten*. Den har till uppgift att *pröfva* förslag rörande sådana offentliga arbeten, som äro afsedda att utföras i *gränsprovinserna* och inom *fästningsområdena*, och hvilka kunna vara af betydelse för landtförsvaret, för *marinen* eller för de civila tjänstegrenarna af förvaltningen. Kommissionen skall bringa olika intressen öfverens, slita tvister samt underordna dessa arbeten försvarets kraf. Den består af:

- 4 statsråd (af hvilka en är ordförande),
- 2 generalinspektörer för ingenjörväsendet,
- 3 generalinspektörer för de öfriga vapnen,
- 2 generalinspektörer för bro- och vägbyggnader,
- 1 maringeneral,
- 1 medlem af »rådet för marinarbeten»,
- 1 sekreterare.

Medlemmarna utnämnas af republikens president.

I öfriga europeiska länder finnas, för så vidt militärlitteraturen därom lämnar upplysning, inga för här och flotta gemensamma militärtekniska institutioner.

Stockholm i mars 1905.

N. C. Ringertz,
kapten.